

Het schaedigh lesen der H. Schrifture voor alle werelijcke en on-geleerde personen

<https://hdl.handle.net/1874/211581>

HET SCHAEDIGH LESEN 4

D E R

H. SCHRIFTURE

V O O R

Alle werelijcke en on-geleerde
P E R S O O N E N ,

Bevesticht en voor-gestelt

Uyt de HH. Vaders ende Godts-geleerde

Op-gedraegen aen den

Door-luchtighsten ende Hoogh-weerdichsten

H E E R E

HUMBERTUS GUILIELMUS

BISSCHOP VAN BRUGGE &c.

Door den Eerw: Heer

ANTHONIUS SUIVIUS

Godts-geleerden ende Pastoor.

Men vindt-se te koop

T O T M E C H E L E N ,

By JAN JAYE Stadts Boeck-drucker, 1685.

TOT DEN LESER.

DAer wordt gedispu-
teert, Beminden
Leser, onder de Ca-
tholijcke Schryvers,
seght den Gheleer-
den Cardinael Bellarminus, *Ibi 2. de*
ende de Nieuw-gefinde, *Verbo Dei*
het noodtsaeckelyck is, *cap. 15.* ofte wel
beter waer tot de onder-
wyfinge van een jeder, dat de H. Schrif-
ture over geset wurde in jders
eyghen taele ende soo wurde toe-
ghelaeten aen alle menschen soo
mans als vrouwen de selve te
lesen tot hunnen troost ende on-
derwyfinge; De Nieuw-gefinde
van desen tydt (seght desen ge-
leerden Cardinael) die segghen
een-paerelyck dat het behoorden
aen een jder toe-gelacten te wor-
den de H. Schrifture te lesen, soo
A 2 leert

In Confess. beert Brentius, Lutherus,
Vviemb. Kemnitijs, Calvinus. Ende
cap. de ho de andere leeren dat metter daet
ris Canon. als sy de Schrifture over-setten
in Prafat. inde Duytsche en Fransche tael.
assen ar- Sy trachten dit vast te stellen op
ticulorum dese maniere, want de Schrifture
à Leone is het Testament van onsen Heere
Papa da- het welck claer is om te verstaen
natorum aen die het selfde lesen wyt eene
in exam. liefde ende ootmoedighyeyt: ende
Trid. Sess. her gene de Schrifture op de een
4. her gene de Schrifture op de een
l 3. insue. plaetse niet claer en seyt, leght
cap. 20. sy wyt op andere plaetsen.
pag. 33.

Maer de Catholiecke Lee-
raerts, die hebben altydt geleert
regen de Nieuw-gefinde ende
leeren noch: dat het Schacde-
lijck is ende niet geoorloft aen
alle menschen de H. Schrifture te
lesen om redenen die in dese na-
volgende artikels worden voor-
gesteld.

I

DEN I. ARTIKEL.

Het lesen van de H. Schrifture is aen alle personen niet noot-saeckelyck tot hunne onder-wysinghe.

Ant andersints: seght den Cardinael *Hofius Lib. de* (die President geweest *Sacro ver-* is in't Heyligh Con- *naclè le-* cilie van *Trenten*) soo gendo.

soude de H. Schrifture van het eerste aff moeten geschreven geweest hebben in alle taelen die jeder mensche waeren eygen, en nochtans geruyght ons den Heylighen *Hieronymus*, dat alle de boecken van het Oudt Testa-ment staende in de Cathaloge der Joden, zijn ghelchreven in de Hebreuwische taele, ende eenige kleyne deelen van het Boeck *Esdras* ende *Daniel* in de Chaldeeusche taele. A- dere boecken van het Oudt Testa-

*Apud Se-
varium in
comment.*

2 *Het schaedigh Lesen*
ment in de Cathaloge niet begrepen,
zijn gheschreven ofte wel in de He-
breeusche taele oft Chaldeeusche oft
Griecke, welcke alle Volckeren
niet en verstonden, nochte hun ey-
ghen en waeren, het welck nochtans
soude noodigh zijn waer het saecken
dat het lesen ende verstaen van de H.
Schrifture noodigh waere tot het on-
derwys van een jeder.

*In Prafa-
zione epist.
ad Galat.* De Brieven van den H. Apostel
Paulus de welcke zijn gelijk het cort
begryp van onse principaële Artikels
van het Gelooff: ghelijck seght den
geleerden Leeraer *Fromondus*, en zijn
niet geschreven in taelen, die jeder
mensch verstont: want aen de Ro-
meynen wienstaele eyghen was de
Latynsche, heeft hy gheschreven in't
Griekx, gelijk hy oock heeft ghe-
daen schryvende aen andere Natien.

De Apostelen *Iacobus* ende *Petrus*
schryvende aen't Jodts volck geheel
de wereltd by nae door verspreydt,
handelende nochtans van de princi-
paelste Leeringe aen alle menschen
noodigh: hebben in't Griekx ghe-
schreven

schreven: gelijk oock heeft gedaen den H. *Ioannes* in sijne Brieven, gelijk seght den H. *Augustinus*: ende *L. 2. 99.* nochtans spreckt den H. *Ioannes* in *Euang.* sijne Brieven van de noodtlaecke 9. 39. lijkste Mysterien tot Onder wyfinghe van alle Christenen: ghelijck van het Mysterie vande H. Dryvuldigheyt, Mensch-wordinghe Christi &c.

De vier *Euangelien*, de welcke, gelijk seght den Engelschen Leeraer *Thomas van Aquinen*, geschreven zijn tot bevestinge van ons Geloof, en zijn niet geschreven in alle taelen eyghen aen jeder Natie: *Matthaeus* heeft in't *Hebreeus* geschreven, gelijk *In prefat. Catena.* oock *Lucas* ende *Ioannes* in't *Griecck* ofte in't *Hebreeus*: *Marcus* in't *Griecck* oft in't *Latyn*, daer nochtans dese Apostelen alle taelen wisten. *Aug. l. 1. de cōsensu Euang. cap. 2.*

Naer den tydt der Apostelen inde eerste vier hondert jaeren, als de Christenen meest in vigeur waeren: leert ons den H. *Augustinus*. dat de *Lib 2. de Schrifture* in geen andere taele en *Doctrina* wordt gelesen als in't *Latyn*, *Griecck*, *Christ.*

4 *Het schaedigh lesen*

oft *Hebraeus*, welcke taelen niet en verston den alle volckeren. Nu bynaer over duysent jaeren, gelijk getuyght het vierde *Concilium Toletanum* *Can. 2.* en heeft men in geheel Hispanien niet anders gedruckt gesien de H. Schrif ture als in't *Latyn* welke tael al het volck niet en verstont.

Ten tyde vanden Eerweerdighen *L. 1. hist. Beda*, die geleest heeft in't jaer 731. *sua gentis* en heeft men in Engelandt in geen *cap. 1.* ander tael die gelesen als in't *Latyn*, welke tael aen dat volck niet eygen en was, ende daer naer en is niet anders gedaen geweest: seght *Thomas Waldensis* Maer als de *Nieuw* gesinde in dat Landt zijn op gestaen, soo heeft men de H. Schrif ture terstont in de Engelsche Tael over gheset, ende aen een jeder toe-ghelaeten te lesen.

In Vranckryek ende om-lyggende quartieren van den tyde dat sy Catholieck zijn geweest gelijk ons getuyght *Albinus Alcuinus* en heeft men niet anders gelesen de H. Schrif ture als in't *Latyn*: gelijk oock van geheel

Tom 3.
de Sacra-
mentalib.
tit. 3.
C. 4.

Lib. de
divinis
officijs.

heel Duytslandt, getuyght *Rabanus L. 2. de*
 Bifchop van *Ments*, die nu by-na *instit.*
 over achthondert jaren heeft gelchre- *Cleric.*
 ven. maer soo oock in dit Landt de
Nieuw gefinde zijn in't licht gecomen
 soo heeft men de Schrifture in hun
 eygen tael over-geset aen een jeder
 laeten lesen, ende nu tot een wyff
 roe spreckt uyt de Schrifuere met
 commande ende assurencie: seght
 den geleerden Leeraer *Eckius* die van *In enchir-*
 dese materie veel heeft ghelchreven *ridion V.*
 tegen den Ketter *Lutherus*. *Scriptura.*

En magh men dan niet segghen
 met den H. *Augustinus*, dat het een *Epist. 118.*
 sottrigheydt is van ons *Nieuw-gefinde*
 anders te leeren van het lesen vande
 H. Schrifture, als de H. Kerck van
 de tyden der Apostelen aff heeft ge-
 leert: want seyt den H. *Augustinus Lib. 4.*
 schryvende tegen de *Donatisten*: als *cap. 24.*
 men van eenighe Leeringhen in de
 H. Kercke geen beginselen kan vin-
 den, soo magh men met reden ge-
 looven dat het sulckx altyt van den
 tyde der Apostelen aff, is geweest.

BEMERCKT.

D En Nieuws-gierighen en heeft geen devotie seght den Sera-
 phintchen *Bonaventura*: En siet-men
 niet (seght den *Cardinael Hofius*) dick-
 wils meerder godtvruchtigheyt in die
 de Schrifture niet en verstaen, als in
 die de welcke de selve meynen dat sy
 verstaen: Het en is niet al geleghen
 in't verstaen. *Augustinus* sprekende
 vande schaere, die *Christum* volghden,
 seght dat die niet en is saeligh gewor-
 den door het verstaen, maer door de
 eenvoudigheyt des Gelooffs. Want
 Godt en vraeght niet hoe veel ghy
 verstaet: maer hoe veel gy gelooft,
 ende door het Gelooff hem bemint,
 Dien heeft meest geleert: seght den
H. Hieronymus: die meest goet doet:
 Is't saecken dat ick het goet doen,
 dat gy alleen weet goet te zijn sonder
 doen: ick verstaen beter de Schrif-
 ture als gy: ende ick ben naerder
 myn saeligheydt als gy, die maer als
 eenen Papegacy wat weet uyt de
 Schrif-

Tom. 1.

Serm. 1.

L. de Sacro
 vernaculè
 legendo.

sup. Psal.
 sap. 22.

Schrifture te klappen. *Christus* heeft *Hofius* geseyt u Gelooff maeckt u saeligh, de *Sacro* niet de werenschap der Schrifture. *vernaculè*. De *Goddelijcke* *Bernhertigheyt* en *legendo*. let niet met wat een groote kennisse gy geloofft: seght *Hugo à S. Victore*: *Lib. 1.* maer met wat en groot Gelooff gy *Parte 10.* hem bemint, nocht in den lesten *Cap. 6. de* dagh en sal Godt niet vraegen hoe *Sacram.* veel gy hebt geweten ende verstaen: seght *Gerson*: maer hoe groot dat *Lib. an* uwe genegentheyt tot Godt is ghe- *Monachus* weest. Daerom aen dien persoon die *confid. 90.* het niet toe en staet een ander te leeren publicckelijck, is't beter naer de Schrifture te leven: als die uyt te legghen: want *Uyt den mont van de Psalm. 8.* onnoofele hebt ghy Godt uwen loff vol- *maeckt* seght *David*, ende alsoo zijn verlicht geweest ende hebben geloofft de twee *Discipels* niet met de Schrifture van *Christus* te hooren op den wegh, maer in het doen naer de Schrifture, als sy den Heere hebben voor hunnen gast gehouden: seght den H. *Leeraer Bonaventura.*

Tom. 3.
Serm. 60

DEN II. ARTIKEL.

De H. Schrifture te lesen en comt niet toe aen werelycke oft ongeleerde Persoonen.

*Lib. de
militate
credendi
ad Hono-
ratum
cap. 7.
C. 17.*

IS't saecken, seght den H. *Augustinus*, datter geen conste en is ofte ambacht hoe slecht oft licht dat sy is, die-men leert sonder Meester: wat kander meerder ende lichtveerdiger hooverdye zyn als te willen den Sin van de Schrifture leeren ende verstaen sonder Meester? Wy laeten jeder sijn ambacht doen, ende gelooven hem in sijn wetenschap, seght den H. *Hieronymus*, waer-om en laeten wy niet toe aende Pastoors, Herders, oft Leeraers alleen de Schrifture te lesen, ende uyt-te-leggen? Zyn het dan altemael Propheten, seght *Paulus*, altemael: Apostelen, altemael Leeraers? Ick segge U L. en wilt niet wyser wesen als het behoort, het en comt jeder niet toe van Godt, ofte van Godts saecken te disputeren, seght

*Ad Pauli-
num de
studio
Scripurae.*

*1. Cor.
cap. 12.
C. ad
Rom: 12.*

seght den H. *Gregorius Nazianzenus. Lib. 1.*
 Maer dat alle dingen geschieden eer- *Theologia.*
 lijk ende in goede ordre, seght den
 geleerden Uyt-legger der H. Schrif *In e. 12.*
 ture en Minder broeder *Lyranus*, is't *epist. 1.*
 dat sy altemael inde H. Kercke wil- *ad Cor.*
 len Leeraers zijn, wie sullender Leer- *Estius in*
 lingen zijn? Een Vrouw-perloon *cap. 12.*
 die haer wilt toe-schryven de Schrif- *1. Epist.*
 ture te verstaen, ende niet beschaemt *ad Cor. 6.*
 en is daer van te oordeelen, laet haer *in cap. 14.*
 fottelijck voor-staen dat sy heeft, het *Fromond.*
 gene sy niet en heeft, ende sy volghet *in cap. 1.*
 dwaeselijck naer de eerste Vrouw *epist. ad*
Eva die in't Paradys met het Serpent *Rom 6*
 heeft begonst te disputeren, door het *in cap. 2.*
 welck sy is bedroghen geweest, daer *epist. 1.*
 nochtans haeren man sweegh, seght *ad Timot.*
 den *Cardinael Hosius*: ende meynen-
 de dat sy wys was: seght den Lee- *1. de Sacro*
 raet *Fromondus*: is sot geworden ende *vernaculè*
 berooft van het licht der Goddelijc *legendo.*
 ke wysheyt. Daerom vermaene ick *In cap. 2.*
 U-L. seght den geleerden Schryver *epist. 1. ad*
Gulielmus Estius, dat gy u selven niet *Thimoth.*
 te veel en laet voor-staen, maer dat
 een jeder van sijn selven een oodt-
 moe-

moedigh gevoelen heeft, niet willen-
de klimmen boven de paelen van
sijn talent; want ghelijck Godt in
alle andere saecken, soo oock in de
H. Kercke wilt hy goede grondt-
regels en schickinghen hebben, dat
den eenen soude leeren ende den an-
deren geleert worden, gelijk ghe-
tuyght den Apostel *Paulus* hy heeft
gegeven sommighe voor Apostels,
sommighe voor Pastoors ende Lee-
raerts. Ende gelijckerwys dat in een
lichaem veel litmaeten zijn, die noch-
rans niet alle-mael het selfte ampt en
bedienen: want de ooghen en wil-
len niet hooren, nochte de ooren
en willen niet sien: seght den ghe-
leerden *Fromondus*; soo oock in de
H. Kerck een jeder en moet niet
willen bedienen het ampt vande Lee-
raers in't lesen ende uyt-leggen van
de H. Schrifture. Dat de Vrouw-
kens in de Kercken swyghen, seght
Paulus, met niet te willen leeren een
ander uyt de Schrifture, seght den
geleerden *Lyranus*, want hun en is
niet toe-ghelaeten te spreken seght

Ad Ephes.
cap. 4.

Ad Rom.
12.

In c. 12.
1. *epist.*
ad Cor.
cap. 14.

Paulus: dat is een ander te leeren,
 het welck de Leeraers toe-comt:
 ende zijnder eenige die willen leeren
 seght *Paulus* van het gene sy in de
 kereke gehoort hebben: dat sy het
 t'huys aen hun mans vraeghen, ende
 is't dat het hun mans niet en verstaen
 seght den gheleerden Schryver *Estius* *In c. 14.*
 ende *Fromondus*, dat sy het hun Bicht- *1. epist.*
 vaders oft *Pastours* vraeghen. Ende *Cor. &*
 schoon sommige hun selven wys ge- *cap. 2.*
 noegh duncken, nochtans het en *epist. 1. ad*
 staet hun niet toe de *Schrifture* uyt *Timoth.*
 te leggen. Want gelijk schryft den
 geleerden *Theophilactus* ten tyde van *In cap. 2.*
 de *Apostels* waeren eenige *Vrouw-* *epist. 1. ad*
personen begaest met groote we- *Timoth.*
tenschap, ende nochtans den *Apostel*
Paulus gebiedt hun te leeren in stil-
 swyghentheyte, dat is: gelijk uyt-
 legt den geleerden *Minder-broeder*
Tyranus dese plaetse, dat sy souden
 leeren in de kereke van de *Predikan-*
ten ende t'huys van hun mans. Ende
 is't dat het hun mans niet en verstaen
 de *Schrifture*, daer is nochtans cley-
 ne swaericheyde in geleghen, seght
 den

den uyt-nemenden *Essius*, want het is hun beter veel dingen die niet noodigh en zijn; niet te weten, als die met verlies vande zedebaerheyt ende schaemte, ende verargernisse van een ander te vraeghen: soo voor de mans als voor de vrouwen: want dese lichtveerdige stouticheyt vande Schrifture te willen uyt-leggen berispen de heylighe Vaders soo leestmen van den *Theodor.* *H. Basilus Magnus*, dat hy den Kock
l. 4. Hist. van den Keyser berispten die jert uyt
cap. 17. de Schrifture wilde uyt-legghen: seggende dat het hem toe stont van de saussen te peysen, maer niet uyt de Schrifture eenighe leeringen te willen koken. Welcke stoutigheyt be-
Ad Pauli- klaeght oock den *H. Hieronymus*, als
num de hy seght dat het nu soo wydt ghe-
studio comen is dat een vrouw haer wilt be-
Scriptura. moeden met de verholentheden der Schrifture te onder-soecken ende den *H. Text* te handelen, den welken eertyts in sulcken achtinge was:
Epist. 12. gelijk getuyght den *H. Paulinus*, dat
ad Severū. sy neffens het Alderheyghste op den Autaer in een Tabernakel wiert gestelt

Kelt; ende niet sonder redenen,
 want wat is anders de H. Schrifture:
 seght den H. *Gregorius* als eenen brief *l. 4. epist.*
 van den Almoghenden Godt tot zijn 84.
 Schepsels. Desen Brief uyt te leggen
 comt toe alleen aen de Leeraers der
 H. Kereke, niet aen een jeder ghe-
 lijk in de Oude Weth *Moyfes* alleen *Exodi cap.*
 heeft aen het Volck de Weth des *24. & 25*
 Heeren uyt-geleyt, ende de geschre-
 ven Weth in de Arck gesloten, want
 Godt aen het Volck beval als sy jvers
 van twyffelden dat sy dat souden vra-
 ghen van de Priesters, wiens lippen
 seght den Propheet *Malachias* sullen *Deut. 17.*
 bewaeren de wetenschap ende uyt
 wiens mondt het volck de Weth sal
 eyschen.

BEMERCKT.

DEn grooren *Cardinael Hosius*
 in eenen Boeck die hy geschre-
 ven heeft tegen de *Nieuw gesinden* die
 de Schrifture hadden vervalst in't
 Over-setten der selfde inde Moeder-
 lijke raele van een jeder, ende alsoo
 B de

24 *Het schadigh lesen*
de selve gaeven om te lesen, beklagende het verlies der zielen door dese vervalste Over-settingen seght: men fiet nu door dese Over-settingen dat die het beter waer met den Spin-roock hun te moeyen, nu hun toe-eygenen de bequaemheyt vande Schrifture uyt te leggen, ende is't dat jemandt hun wilt daer over berispen, dat hy daer meer moyte mede heeft als met wyse mannen op den rechten wegh te brengen, die jevers in dolen. Dese valsche over-settinghe der Schrifture heeft de vrouwen nu *Apostolinnen* gemaect, soo dat nu alle order in de H. Kerck is wegh-genomen (ende voor soo veel in de macht is van dese *Nieuw gefinde*) niet en is als een Babilonische confusie, de een soo sprekende, ende d'andere soo: weleke confusie wy sien, seght desen Cardinael, daegelijckx in ons Nagheburen ende beweenen.

Orat. 7.

Diesgelijckx spreckt oock van dese confusie van sijnen tydt den geleerden *Ruardus Tapperus* Doctoor ende Cancelier van de Univerfiteydt van

Loyers

Loven den welcken beschryvende de redenen waer uyt de *Ketteryen* soo wyt en breedt waeren verspryt seght dat de reden is om dieswil dat de *Regeerders* ende *Oversters* der menschen toe-laeten aen de *Onder-saeten* de *Schifture* te lesen: uyt dese pestilencieuse fonteyne zijn wederom levende geworden de lanck-begraven *ketteryen*: want den duyvel die weet noch, seght desen Schryver, dat hy door desen wegh heeft verleyt ons eerste *Moeder Eva*, als sy haer inbelde dat sy met te eten vande vrucht teghen *Godts Gebodt*, soude zijn *Gelyck Godt* wetende goet ende quaet, En siet men oock heden-daeghs niet dese *Babilonische* confusie in ons landt onder sommighe on geleerde *Christenen* soo mans als vrouwen almen hun in de handt siet hebben den vervalsten ende verboden text van het *Nieuw Testament* over-geset in het *Frans* eerst gedruckt in *Hollant* op het valsch voor-geven dat het tot *Bergen* ghedruckt was, ende daer naer wederom gedruckt tot *Brussel*, gelijk

men uyt gheeft. dese valsche Over-
 settingh, gelijk den Cardinael Ho-
 sius leght van sijnen tydt, heeft ons
 nu de Dames en Mevrouwen Apo-
 stolinnen gemaect. Spreckt men met
 hun van de Gratie Christi, sy willen
 ons vast stellen uyt desen vervalsten
 text *Apocal. c. 3. v. 20.* dat Godt
 aen den mensch geene genoeghsame
 gratie en geeft om saligh te worden.
 Dat Christus niet is ghestorven voor
 de on-rechtveerdige: *ad Rom. cap. 5.*
v. 5. ende soo voorts, andere hoort-
 men van hun inde materie vande gra-
 tie ende vryen wil de selfste leeringen
 die wy sien ende beweenen, gelijk
 seght den Cardinael *Hosius*, in ons
 na gebueren. Men hoort van dese
 Dames segghen, het gene dat over
 hondert ende dertigh jaeren heeft

l. 2. de viâ voor-seyt ende beclaeght *Ioannes Drie-*
investigando Doctoor van *Loven* seggende: als
di Script. men aen dese personen leght dat
cap. 3. men moet voor-sichtigh zijn in de
 H. Schriffture te verstaen, nochte
 dat men uyt sijnen eyghen sin niet
 en moet by-brenghen eene uyt leg-
 ghinge,

ghinge soo antwoorden sy ons dat sy dit al te mael onder houden, dat sy oock ootmoedigh zijn ende godt- vruchrigh de welcke den geest Godts gewerdicht heeft te verlichten, dat sy uyt een liefde de Schrifture uyt- legghen: ende als men hun seght, seght desen geleerden Schryver; dat sy de Schrifture moeten verstaen naer de Uyt- legginghe van de H. Vaders ende oude Schryvers sy zijn qualijk gesint, mis prysende de Oude Lee- ringhe, ende houdende hun aen de Nieuwe Uyt- legginge ende leeringhe van desen vervalsten Text.

Den H. *Basilius magnus* ende *Gre- L 11.*
gorius Nazianzenus: gelijk getuyght *Hist. c. 9.*
Ruffinus, en hebben noyt gederft de
Schrifture uyt te leggen uyt hunnen
eygen sin, ende dese *Apostolinnen*
ghelijck seght den *Cardinael Hosius*,
en zijn niet beschaemt sulcx te doen.

Den H. *Hieronimus* gelijk hy bekennt, *In Praefat.*
heeft naer *Alexandrien* ghereyft om *Epist ad*
van *Didymus* te leeren de Schrifture *Ephes.*
te verstaen. Den H. *Augustinus* be- *Tom. 2.*
lydt, dat waer het saecken dat hy van *Ep 3. ad*
lijc Volustian,

sijn kintsche daeghen aff hadde ghestudeert om de Schrifture te verstaen, dat hy tot in't eynde van sijn leven noch soude voort-ganck doen in te leeren de selve te verstaen: want seght hy in sijnen 119. Brieff cap. 21. in de H. Schrifture is veel meer dat ick niet verstaen, als dat ick verstaen; ende nochtans meynen onse wyse dat sy die verstaen, maer om dat de

Isaia 16. Dochters van Sion verheven zijn, sal den Heere hun vernederen.

DEN III. ARTIKEL.

Het lesen der H. Schriftuere is onprofytelyck aen alle ongeleerde personen: aengesien de H. Schrifture duyster is om te verstaen.

D At de H. Schrifture duyster is om te verstaen, comt voorts uyt twee oorsaecken: de eerste oorsaeck is seght den H. *Bonaventura*, de on-

onbegrypelykheydt der Myfterien, *Tom. 1.*
 die in de H. Schrifture worden ghe- *lib. de*
 handelt, gelijk is het Myfterie van *Preſtantia*
 de H. Dryvuldicheydt: de Menſch- *Sacra*
 wordinge Chriſti: de Predeſtinatie *Scriptura.*
 &c. Soo dat ſeght den H. *Hieronymus*,
 de Apoſtelen *Iacobus*, *Ioannes*, *Petrus* *Epift. ad*
 ende *Iudas* hebben leven Brieven ge- *Paulinũ.*
 ſchreven, cort van woorden, maer
 bondich van verholentheden, ſoo
 datter luttel zijn die niet en blind-
 potten als ſy die lezen, ende den boeck
 der Openbaeringe van *Ioannes*, ſeght
Augustinus, heeft ſoo veel Myſterien, *Tom. 3.*
 als hy woorden heeft. *Ep. 3. ad*

De Tweede Oorſaeck is de Ver- *Voluſian.*
 borgen Maniere van Spreken ofte
 Verhaelen, want het is den Stiel van
 den H. Geest, ſeght *Bonaventura*, de *Loco ante*
 H. Schrifture door haer manier van *citato.*
 ſpreken gaet te boven alle weten-
 ſchappen, want al leeftmen de woor- *Hierony.*
 den, men begrypt niet altydt de ma- *in lib. 5.*
 niere van ſpreken: ſy ſpringht haeste- *in Iſaiam.*
 lijk vanden ſin naer de letter op den
 myſticcken: daer veropenbaeren hun *Ribera in*
 ſchynende tegen-ſpraecken en ſtry- *c. 1. Oſee.*
 den

den, ſy en houdt ſomtydts in't verhaelen geen ordre.

Het welck geſchiedt door beſondere ſchickinge ende beſtieringe van den H. Geest, ſeght den geleerden

Flom. 21. Eekius, eenſdeels om ons hooveerdicheydt te dempen, ſeght *Auguſtinus*, ende ons te verootmoedigen. Eenſ-

l. de Doct. Chriſt cap. 26. deels om dat-men te meer ſouden het woordt van Godt achten, want het gene men licht verſtaet, wordt verſtooten: ſeght den geleerden *Ioannes*

l. 2. de viâ invest. cap. 3. *Driedo* met den H. *Gregorius*: gelijk Godt de Perels, Diamanten, Silver, ende Goudt heeft verborghen in de Zee, ende Aerde, op dat ſy te meerder ſouden geſtimeert worden: ſoo oock heeft hy de leeringhe vande H. Schriſture willen verborghen zyn,

Praſat. in Ezechiel. ſeght den H. Vader *Theodoretus*.

Ende nochtans niet tegenſtaende dat de Heylige Vaders ſeggen dat de H. Schriſture duyſter is om te verſtaen, ſoo dunckt ſy claer te zyn aen

In Enchir. V. Script. ons *Nieuw-geſinde*, ſeght *Eekius*. Maet hun maect beſchaemt ſeght deſen Schryver, den *Apoſtel Petrus*, ſeg-

gende

gende in fijnen tweeden Brief aen het derde Capittel, dat inde Brieven van *Paulus* veele dinghen zyn teer moyelijck om te verftaen, die de on-geleerde qualijck uyt leggen gelijk fy doen de andere Schrifuren, tot hun eygen verdoemeniffe. Want is't faeken, seght *Eckius*, dat den *Augustinus*, *Hieronymus*, *Bernardus* en *Thomas* de Schrifure heeft duyfter geweest om te verftaen: hoe kan fy clær zyn aen de on geleerde.

BEMERCKT

A En-gesien, seght *Melchior Canus* L. 2. de Biffchop van *Canarien*, ende *locus Theol.* eerften Meester in fijnen tydt van de vermæerde Univerfityt van *Salamanca*: de Latynfche Editie geene valfche leeringen en heeft, foo raeckende het Geloof als de manieren. Ende aengesien dat de H. Kerck nu loo veel hondert jaeren in de Latynfche Editie heeft gevolght, foo inde ketteryen te verdoemen, als inde *Christene Leeringe* voor te ftellen: waer-

22 *Het schaedigh lesen*

om is't dat onsen *Nieuwen Over-
set-
ter des Nieuws Testament* heeft sijnen
toe-vlucht genomen tot den *Griek-
schen Text*: ende waer om is't dat onse
Nieuw wyse dien geerne lesen? Aen-

*L. 2. de
Translat
Script. c. 1.* gesien, seght den Geleerden *Driedo*,
datter niet een *Mysterie des Geloofs*,
ons saelicheydt raeckende, en staet

in den *Grieksch*en Text, die niet en
staet in de *Latynsche Editie*. Maer
ter contrarie den *Grieksch*en Text
ons moet suspect zyn, gemerckt de
Griekken vyanden zyn van ons *Ge-*

In cap. 5. loof. Jae dat meer is gemerckt den
ad Galat. H. Hieronymus ghetuyght dat de
in pref. *Griekliche* Texten divers zyn, ende
super Pent. teghen malcanderen stryden.

*l. 5. adver-
sus Mar-
cionem.* Het selfde ghetuygen oock den
Geleerden *Tertullianus*, *Ensebius*, *Ire-
naeus* schryvende teghen de ketteren,
Basilius ende *Ambrosius*, geen andere

*l. 5. Eccl.
hist. cap.
ultimo.* reden en siet-men, dan om dat sy
eenich colourken misschien weten
te vinden in den *Grieksch*en Text

l. 1. c. 29. voor hun *Nieuw Uyt-legginge* der
Schifture: niet aen siende de *Ordon-
nantie van't H. Concilie van Trenten*
*l. 2. contr.
Eunomiū.* seg-

leggende aldus: Het H. Synode con- *In Proëm.*
sidererende dat het seer profytich *super epist.*
soude zyn voor de H. Kerck datter *ad Philem.*
een sekere authentieke Editie des *in cap. 5.*
Schrifture wordt gestelt, heeft geor- *ad Rom.*
donneert dat de oude ende gemeyne
Editie, die nu soo langhen tydt inde
H. Kercke voor goetd is gehouden
geweest, voort-aen in alle publicque
Lesingen, Disputen, Sermoonen,
ende Uyt-leggingen, voor Authen-
ticq souden gehouden worden.

Oft wel is't misschien (het welck
de *Nieuw gesinde* gemeyn is) om den
Leser twyffelachtich te maecken?
Want gelijk ons leert den geleerden
Canis Bisschop van *Canarien*: Is't dat *Lib. 2. de*
men den Griektschen Text oock *loc. theol.*
wilt volgen, dat die de Schrifture sul- *cap. 13.*
len lesen, en den Griektschen Text
niet en sullen kunnen lesen, altydt
sullen twyffelen oft soo staet in't
Griex: schoon sy sien soo in hun
tael over geset te zyn: ende wat isser
dat schaedelijker kan zyn? Seght
desen geleerden Bisschop.

DEN

DEN IV. ARTIKEL.

*Het lesen der H. Schrifture is
schaedigh ende periculeus aen
alle werelycke ende on-ghe-
leerde Persoonen.*

*Homil.
ultima in
acta Apost.*

DE Brieven van Paulus, seght den H. Chrysostomus, zyn een zee, inde welke het meesten deel vande Nieuw gesinde hebben schipbraeck geleden, de welke niet wetende haer diepte, hebben die willen over-vaeren door hunnen eygen sin, ende door hun verstandt dese diepte willende af-meten zyn vergaen.

*1. 2. de via
investig.
cap. 3.*

*1. de vita
contemp.
l. 1. hist.*

Want om dese zee vande Schrifture over te vaeren is noodigh de studie ende 't verstaen der H. Vaders, seght den geleerden Driedo, daer-om leeft men dat van het beginfel van het Christendom af zyn Scholen opgerecht tot het uyt leggen der H. Schrifture. Den H. Apostel ende Euangelist Marcus, gelijk getuyght Philo Iudaeus ende Eusebius, heeft tot

Alexas;

Alexandrien eerst voor al sulcken Schole op-gerecht. Den Apostel Paulus heeft aen den H. Dionysius de à Lapide SchrifTURE uyt-gheleydt, ende den in encom. Apostel Petrus aen den H. Clemens, Scriptura. den welcken de selve soo vootts heeft Epist. 5. uyt-gheleydt aen sijne Discipulen. ad Discip. Soo oock tot Rootmen heeft den Paus Agapetus ten tyde van den Keyser Iustinianus sulcken Scholen voor Cassiod. in al op gerecht. Soo heeft tot Constan prefat. l. tinopolen gedaen den H. Plato. In Div. Lect. Engelandt den Eerweerdighen Beda. In Franckryck den Coninck selver Carolus den Grooten, ende in Neder-lands den H. Bonifacius. Want wy weten à Lap loco wel, seght den geleerden Driedo, dat anie citat. niemandt den wegh vande SchrifTURE te lesen en magh in-gaen sonder eenen Leeraer die voor-licht om die- wil de selve soo duyster is. Want is't l. 2. de via dat iemandt in't lesen der selve wilt invest. c. 3. gaen Glossen ende in beldinghen maecken uyt sijn eyghen fantalic, daer sullen haest te voortchyn comen de oude verdoemde ketteryen, leght desen Schryver, daer en is niet dat dit

dit meer bevestigt, seght den gheleerden *Joannes Fischerus* Bisschop ende *Cardinael*, die voor de oude Christelijke Leeringhen is ghestorven *Martelaer* in jaer 1535. door het bevel van *Henricus den Achtsten*, als de daeghelijcksche exempelen der *tract. 18.* *Nieuw-gesinde*, wiens valsche Leeringhen altyt hunnen oorspronck hebben gehadt uyt het mis-verstaen der *in Ioan.* *Schrifture*.

de Synodin. Want willen sijn eygen instructie door sijn eyghen verstandt uyt de *in cap 18.* *Schrifture* haelen is peryekeleus seght den gheleerden *Fromondus* oock in groote verstanden, soo leestmen van *2 Lap. in* *Andreas Duderius* Bisschop van *entomio* *Trenten* die Legaet was in't *Concilie* van *Scriptura.* *Trenten* van wegens de *Clergie* van *Hungarijen*, zijnde aen een jeder tot verwonderinge door sijn verstandt, is suspect geweest aen den geleerden *Cardinael Hofius* *President* van dit *H. Concilie*, die van hem voor seyde peryekel te wesen dat dien persoon soude aff wycken van het Ghelooff, gelijk het is geschiet: welcken *Cardinael*

dinael daer naer ghevraeght zijnde van het gene hy hadde voor-seydt: heeft geantwoort, dat dien persoon in *Nieuwe Leeringhe* op sijn eyghen coppigheyt te seer steunde: soo oock die in't lesen der Schrifture op sijn eyghen phantasie betrouwt, seght *Joannes Fischerus*, valt lichtelijck in dolinghen.

*In confus.**Proem.**Lutheri.*

Daerom moet jemandt, die de Schrifture magh lesen naer-volghen den knecht van de Coninginne der Mooren, lesende de H. Schrifture: wiens wysheydt seer pryft den Heylighen *Hieronymus*: den welcken van den Apostel *Philippus* gevraeght zijnde oft hy verstont het gene hy leefde? Heeft gheantwoort, hoe kan ick, ten zy het my jemandt uyt-leght. Hoe sal dan derven eenen on-gheleerden mensch sijn vonnis gheven over den sin van de Heylighe Schrifture? Seght *Augustinus*, ghemerckt *Hieronymus* self seght dat hy niet wyser en is als desen knecht.

*Act. 6. 8.**In Epist.**ad Paulina.**l. de utilit.**credendi.**cap. 7.*

Men hoort somtyts segghen van dese *Nieuw-gesinde* daer de Schrifture niet

*Lib. 2. de
multiplici
sens. Scrip.
cap. 2.*

*Lib. de
Praescript.
lib. de via
investig.
Scrip.
cap. 3.*

*lib. 1. de
summo
bono.*

niet claer en is, dat slaen ick over,
aen de welcke antwoordt den ghe-
leerden *Driedo*: alle de gene die de
Schrifture lesen trachten te onder-
soecken wat dat die seght, die sy
lesen: welcke curieusheydt mis-
prylende *Tertullianus*, seght wy sul-
len altydt soecken ende niet vinden,
ons en is niet noodigh de curieus-
heydt, seght *Driedo*, naer *Christo*
Jesu, nochte onder-soeckinge naer
het Euangelie, als wy ghelooven,
en begeeren wy niet voorder te ge-
looven: want dat gelooven wy het
eerst, datter niet en is het gene wy
voorder moeten ghelooven. Ende
alle de grootheydt der Schrifture
wordt begrepen in't Gebedt des
Heeren ende Twelf Aniklen des
Geloofs, seght *Isidorus*.

BEMERCKT.

IS het saecken dat het schaedigh
ende peryculeus is de waerachtige
Schrifture te lesen voor alle werelije-
ke ende on-geleerde Personen: hoe
veel

veel te meer en is het niet schadigh ende periculeus te lesen het *Nieuw Testament* over-geset in't *Frans*, van het welck seght Zijne Heylicheydt *Clemens* den IX. dat het schaedich is, ende niet over een en komt met de waerachtighe Schrifture ofte *Latynsche* Editie, ende sulcx zynde, heeft het selve verboden ende verdoemt, op den 20. April 1668. Wiens verbod heeft vernieuwt onsen teghenwoordigen Alder heylighsten Vader *Innocentius* den XI. op den 19. Septembris 1679. door de vergaederinge der *Cardinaelen*, schoon dat men uyt-gaf dat het selve was ghecorrect. Met reden seght onsen Alder heylighsten Vader *Clemens* den IX. dat dese *Over-settinge* des *Nieuw Testaments* schadigh is ende schandaleus, want die dit lesen, en lesen de waerachtige Schrifture niet, maer een vervalsche *Over-settinge* ende bedorven *Text*: want tot een waerachtige Schrifture, boven andere noodtsaekelijckheden, is noodigh eene *Authenticque* ende waerachtige *Over-*

*Lib. 2. de
Translat.
Sript. c. 1.*

settinghe, ghemerckt, ghelijck seght den Geleerden *Driedo*, een waerachtige Over-settinghe is een veranderinge der Schrifture vande een tael inde andere, wiens fin over-een comt met de originele taele: nu sijn Heylichheydt verclaert dat dese *Fransche* Over-settinghe des *Nieuw Testaments* niet over-een en comt: dief-volgende die dese lesen, en lesen de H. Schrifture niet, maer eenen valschen Bybel: i' welck gemeyn is aende *Nieuw-Gesinde*, seght *Martinus Becanus*, maer wy Catholijcke, seght desen Schryver, gebruycken de oude ende ghemeyne Over-settinghe, de welcke nu veel eeuwen inde H. Kerck heeft in vigeur gheweest, ende de welcke nu door de gemeyne toe-stemminge der Christenen is ontfangen. Dese verstootten onse *Nieuw gesinde*, ende gebruycken oft wel de Over-settinghe van *Beza*, oft wel van *Tremelius*, oft wel van *Castalion*, alle *Nieuw gesinden*. Welcke diversiteyt beclaeght self eenen *Nieuw-gesinden* met naem *Caponion*: seggende daer zyn veel Over-

*Cap. 3. de
Sript. Sa.
traq. 2.*

*L. in Heb.
concord.*

settingen des Schriftuere in't licht ge-
 comen : maer het waer beter dat sy
 daer niet en waeren, oft welterston-
 te niet gedaen hadden geweest. *Jac*
Lutherus selver bekent dat het beter
 is te houden de oude Over-settinge,
 als datter soo veel diverse gelezen
 worden.

In comment-
de novissi-
mis verbis
Davidis in
præfat.

Het welck oock nu plaetse heeft
 op desen tydt, seght *Driedo*, als men
 set oock sulcken twee-dracht, de
 welcke haeren oorspronck heeft uyt
 de stauticheydt van sommige, die de
 Schrifture hebben op een nieuw ma-
 niere met nieuwe aen-teeckeningen,
 in ieders tael over-geset, uyt de we-
 ke het gemeyn Volek heeft gefogen
Nieuwe Leeringhen, verachtende de
Oude Uyt-leggingen van de *Heylige*
Vaders. Het welck met reden be-
 claeght den geleerden Schryver *Gui-*
lielmus Estius, seggende, het Geloof is
 gemeyn, maer niet het verstaen ende
 uyt-leggen van de Schrifture. Want
 wy, die gestudeert hebben, legt den
Cardinael Bellarminus, en verstaen de
 Schrifture niet sonder Uyt leggers,

Lib. 2. de
translat.
Script.
cap. 1.

In cap. 31.
Jeremia.

Lib. 2. de
verbo Dei
cap. 15.

hoe sal dan eenen on-geleerden die verstaen, principalijk als die is over-geset in een andertaele? Want is't saecken dat de SchrifTURE tot het onder-wys ende trooft van een ieder moet over-geset worden in een jeders eygen tael, soo sal die over-settinghe by-naer alle eeuwen moeten verandert worden, gemerckt by-naer alle eeuwen de taelen veranderen? Ende hoe sal den Stoel van Roomen, van dese over-settingen kunnen oordeelen, gemerckt nochte de Pausen, nochte de Concilien soo veel diverse manieren van spreken van die taelen en verstaen?

DEN V. ARTIKEL.

*Het lesen der H. Schrifture is aen
alle werelycke Persoonen
verboden.*

DE H. Kercke, seght den gheleerden Leeraer *Fromondus*, hout *In cap. 3.* de on-geleerde van het lesen van de *Epist. 2.* Schrifture, gelijk de Ouders de kinders de messen uyt de handt nemen, op dat sy hun niet en souden quetsen: niet omdat sy aen een ieder benydt de wetenschap, maer om dat sy die qualijk uyt hunnen eygen sin willen uyt-leggen, seght *Petrus*, tot hun *Epist. 2.* eygen bederffenisse. Soo leest-men *cap. 3.* inde *Cathaloge* der verboden Boeken, dat het blyckt door de ondervindinge, is't dat toe-gelaeten wordt de Schrifture aen een ieder te lesen dat daer door de lichtveerdicheydt der menschen meer quaets als goet uyt comt. Daer-om verbiedt *Clemens den VIII.* dat den Bybel over-*In Indice librorum* geset in ieders tael niet en mach ge-*prohibit.* lesen,

34. *Het schaedigh Lesen*

lesen, nochte gehouden worden, sulcx heeft oock verboden den Paus Pius den IV. welck verbodt verbindt, seght den geleerden Pastoor *Jacobus Marchantius*, op pene van doot son-
In Sum- *solus part.* den, ende die hertneckich soude zyn,
1. cap. 1. soude verdienen ghe-excommuni-
q. 4. ceert te worden.

Nochte daer en worden niet ont- schuldicht. teght desen Schryver, die segghen dat sy den Bybel niet en lesen, maer alleenelyck de Euan- gelien ofte Brieven van *Paulus*, ende dat sy die niet en lesen om te dispute- ren, maer tot hunnen troost ende versterkinge in't Geloof, ofte wel om te weten de Euangelien van de Sondaegen: sulcken titels en zyn niet genoegh. Want dese Wet genera- lijk verbledende den Bybel, verbiedt oock alle de Deelen vanden Bybel, ghelyck zyn de Euangelien ende de Brieven van *Paulus*.

Volgens dese Wetten vande Pau- sen te vooten gheroemt, heeft hem oock gevoeght *Ferdinandus* Bisschop van *Layck*, die in't jaer 1619. den
 2. Feb.

2. Februarij, geheel sijn Bisdom door heeft doen verbieden de Schrifture te lesen in hun tael over-geset: seggende in dit Decreet als volght:

Aen-ghesien dat op desen tweedrachtigen tydt is bemerckt geweest van sommige geleerde Mannen, datter verscheyde valsche Leeringhen waeren op-gekomen, om dieswil dat een ieder de Schrifture leesden: ende om dit quaedt te beletten, soo is't dat wy verbieden aen alle werelijcke Personen den Bybel in hun eyghen tael over-geset te lesen: Ende andersints dat de Bischops-vaders hun niet en absolveren. Dit Decreet hebben gewillichlijk geheel het Bisdom door, alle Pastoors vercondight.

Want de Pastoors, seght *Marchant-Tom. 2.* zyn gehouden op doot sonde: *Tract. 2.* toe te sien dat hunne Onder-saeten *Sect. 4.* de Schrifture niet en lesen: verre van *Dub. 6.* daer dat sy publicckelijck moghen predicken, oft onder de handt leeren dat de werelijcke oft on-gheleerde Personen de Schrifture moghen lesen.

Sulckx heeft oock in sijn Bisdoma ghedaen den Hoogh-weerdichsten Heere Bisschop van Brugge door de nae-volgende Ordonnantie:

H UMBERTUS GUILIELMUS byde Gratie Godts, ende Apostolijcken Stoel, Bisschop van Brugge, erff achtich Cancellier van Vlaenderen, ende van Sijne Ma. ^{ts} Raedt van Staeten, &c. Aen alle In-gesetenen onser Bisdoms Saluyt, ende salicheyt inden Heere.

Het is de plicht van ons Bisschoppelijck Ampt altydt te waecken, dat het woordt Gottes waerachtich woedsel der zielen niet gbedeylt worde, waer de bequaemigheydt, ende begryp der Toe hoorders: ende datter geen on kruyd en worde ghesaeydt in den Acker des Heeren. I' Onser kennisse is ghekomen, dat sommige Persoonen hyn verwoorderen te lesen de H Schrif-ture in de ghemeene Tael, waer in sy
worden

worden ghevoedt van eenige Geestelycke
 Persoonen, die derven sustineren dat
 sulckx niet en soude verboden zyn, ende
 alsoo 't selve streckt tot een groot peryckel,
 ende naer deel der zielen, wy hebben
 noodigh gevonden de Kinde ons van Godt
 bevolen daer jehens te bevryden, ende
 te onder-richten dat het lesen van de H.
 Schrifte in de gemeene Taelc uyt druc-
 kelyck ende expresselyck is verboden door
 den Paus PIUS IV. door den vierden
 Regel op de Tafel van de verboden Boec-
 ken, daer naer andermael geconfirmeert
 ende gereitereert door den Paus CLE-
 MENS den VIII. welke Tafel van
 de Verboden Boecken met de Regelen daer
 by gevoeght, ghelyck die van den Paus
 PIUS den IV. zyn uyt gegeven: heeft
 Syne Conincklycke Majesteit PHILIP-
 PUS den II. van hoogher Gedachte,
 doen drucken ten jaere 1569. ende daer
 by gevoeght syn Placcaet, ende Ordon-
 nantie, dat jeder een naer den selven sich
 sal reguleren op de penen daer toe staende,
 't selve Placcaet van den 15. Februarij
 1569. Voorts is 't lesen van de H. Schrif-
 ture in de Moederlycke Taelc oock verbo-

38 *Het schaedigh lesen*
den by den Catechismus gemaeckt, ende
geapprobeert door alle de Bisschoppen van
de Provincie van Mechelen tot nu toe
in de selve geheele Provincie standt vaste-
lyck gheleert. Wy Verbieden dan aen
alle In-geserenen onser Bisdoms (soo veel
als noodigh magh wesen) de H. Schrif-
ture te lesen inde gemeyne Taelen, ende
aen alle Predicanten, ende Geestelcke Per-
soonen, 'tzy in publiccke Sermoonen,
als onder houdt in geselschappen, te leeren
ofte sustineren, dat het lesen van de H.
Schrifture in de gemeyne Taele niet ver-
boden en is. Ordonnerende dese verkon-
dicht te worden op de Predick stoelen,
ende by affixie als naer Costuyme.

Ghegeven in ons Palleys Episco-
pael den 12. Januarij 1685.

By laste van Mijnen Hoogh weerdich-
sten ende Eerweerdichsten Heere den Bis-
schop voor noemt.

F. BROUCKMAN Secret.

BE-

B E M E R C K T.

MEn seght datter in ons Landt op desen tydt gevonden worden eenige die seer licht zijn van aen de werelijcke ende on-geleerde persoonen toe te laeten de Schrifture te lesen, oock in hun eygen tael overgeset; jae die te lesen voor penitencien op leggen: de welcke op dese maniere reden kavelen: *Christus* ende de Apostelen hebben geprediekt in jeders eyghen tael: dies-volghende soo magh-men wel het geschreven Woordt van Godt ende de Apostelen aen een ieder in sijn eyghen tael laeten lesen: aen-gesien *Paulus* seght *Ad Rom.* dat alle het gene datter geschreven is, is geschreven tot onse leeringhe: ende daerom vermaenen ons de heylighe Vaders, naementlijck *Chrysostomus*, die uyt den geest van *Paulus* in *Epist.* spreekt, segghende alle werelijcke persoonen, maect den Bybel te krynghen, besorgh U-L. het Nieuw Testament. Om dese ende dies-ge-lijcke

lijke oude Geusehe redenen zijnder sommige die licht zijn in't toe-laeten der Schrifture te lesen aen on-gheleerde personen.

Maer op hunne voor-seyde redenen hebben over hondert jaeren geantwoordt de geleerde Cardinaelen *Stanislaus Hosius* ende *Ioannes Fischerus* ichryvende reghen de *Nieuw-gesinde* van hunnen tydt in dese voorgemelde materie van het lesen der Schrifture: ende op de eerste reden die den ketter *Kemnitius* by-brenght, te weten dat gelijk *Christus* ende de Apostelen hebben ghepredickt in jeders eyghen tael, dat soo oock in jeders tael van een jeder de Schrifture mochte gelesen worden: antwoorden sy dat het niet het selfste en is, want die predickt, die leyt sijne Leeringhe uyt, maer het geschreven Woordt en leyt sijn selven niet uyt. Hierom leest-men dat als in't begin-sel van de *H Kerck* de Christenen saemen quaemen, dat de Schrifture eerst wiert gelesen, ende om dat sy haer selve niet en explicceerden, soo expli-

*Leges Ju-
stinum*

Apolog. 2.

ad Anson.

& Tertul.

in Apolog.

cap. 39.

expli-

expliceerde die den Bischof, ende predickten daer op: ghelijck oock heden doen ons Predicanten, eerst lesende het Euangelie ende dat uytleggende daer naer. Want gelijckerwys de Moeders aen hun kinderen die noch geen tanden en hebben, geven geknauwt broot, ende hun niet helpen en soude, waer het saecken sy hun een geheel broodt in de handt staecken: soo oock de Schrifture niet herknaut door den mond van de Uytlegghers der selve en kan niet profytigh zijn aen de ongeleerde personen die hun tanden niet en hebben. Ende dit is't dat *Paulus Ad Rom.* seght: al datter gheschreven is, is ^{15.} gheschreven tot ons leeringhe, niet dat wy dat self moeten leeren uyt de Schrifture, want andersints souden ongeluckigh zijn die niet lesen en conden: maer dat wy dat moeten leeren uyt den mont van den Predicant, die ons die spysse van onse ziel te voren knauwt. In noodige Leeringen des saligheys en heeft het *I. de Praes.* snuffelen geen plaets, leght *Tertul. script.*
lianus

lianus, ende de curieusheyt wyekt aen het Ghelooff: ende de glorie aen de saeligheyt. Ende isser jemant van onse wyse *Apostolinnen*, die glorie soeckt in de Schrifture te verstaen ende uyt te leggen, dat sy ons uytleyt her 25. Capittel van het Boeck *Ecclesiastici*: ende dat sy niet en seght gelijk seyde die Vrouw-perfoon in Engelan, waer van schryft den *Cardinael Bellarminus*, als sy hoorde lesen van den Predicant in haer moederlijke tael dit Capittel, heeft geroepen dat het niet en was het woort van Godt, maer van den duyvel.

L. 2. de
Verbo Dei
cap. 15.

Ende raeckende de woorden van den *H. Chrysoftomus*, de welcke oock te voren qualijk uyt leggende bybrenghet den *Ketter Kemnitius*, gelijk getuyghet den *Cardinael Bellarminus*: soo is't dat desen Heylighen dit seyde in een Sermoon, in welcke Sermoonen de Predicanten dickwils gebruycken eenige exaggerationen, meer seggende als sy moeten verstaen worden: want desen Heylighen Vader predickten aen het volck die seer geneghen

L. 2. de
Verbo Dei
cap. 16.

neghen waeren om spelen ende Comedien te sien ende te lesen, ende op dat hy het Volek hier van soude trecken, soo seght dat sy liever de Schrifture souden lesen, het welck minder quaet is: gelijckerwys dat eenen Predicant hedenidaeghs seyde aen onse *Apostolinnen* dat sy liever de waerachtige Schrifture souden lesen als den vervalsten *Franschen* Text van het *Nieuwe Testament* twee-mael verboden, ende is't dat jemant uyt het lesen der Schrifture soeckt troost voor sijn ziel te bekomen: ghelijck *Chrysostramus* seght *hom. 3. de Lazaro*, dat hy consent vraeght van sijne geestelijke Oversten, want de Heylige Kerk en heeft niet verboden absolutelijck de Schrifture te lesen; want sy aen een jeder toe-laet die te lesen in de *Latyntche* Tael: maer en heeft maer verboden die te lesen in sijn eyghen moederlijke tael, het welcke den *H. Chrysostramus* noyt en heeft aen een jeder unverselijck geraeden, gemerckt dat desen Heylighen Vader seght *hom. 21. in Genesis*,
 datter

44 *Het schaedigh lesen*

datter voor een jeder niet te snuffelen en is in de H. SchrifTURE, in de welke niet een syllabe en is sonder mysterie, het welck niemandt en can begrypen ten zy door groote studie: ghelijck eenen verborghen schat, die in de aerde liggende niet gevonden en wordt, ten zy door grooten arbeydt. Dit heeft Godt soo begheert, seght desen Heylighen

*Hom. 40.
in Ioan.*

*Hom. 24.
in Matt.*

Vader, om-dieswil hy geen Roosen voor de on-weerdighe en wilt ghestroydt hebben: want sy worden meer lichtveerdigh als sy die verstaen, ende het gene sy niet en verstaen, eeren sy meerder.

SLUYT-

SLUYT-REDEN
TOT DEN LESER.

DEN Nieuw ghesinden Ian Calvin *Bellarmino.* heeft geleert, dat als den La- *l. 2 de* tynschen Text jevera moest in ghe- *Verbo. Dei* corrigeert worden, dat dien moest *cap. 7.* gecorrigeert worden naer den Griek- schen Text, ende aen ghesien een jeder den Grieksch-Text niet lesen koste, nochte en verstont, ende soo in dit corrigeren vervalsten hy den Latynschen Text, ende *Merten Luther* heeft meer als op duysent plaetsen de Schrifture op dese maniere vervalst, als hy die in de Moederlijcke tael van een ander heeft overgeset: seght *Cochlaus in vita & actis Lutheri anni 1522* Dit is het gemeyn bedrogh der Nieuw gesinden, seght den *H. Athanasius*: ly gebruycken *Disp. 1.* de woorden van eenen vervalsten *conr. d.* Text gelijk de spys daer den haeck *Arianos.* mede bedeckt is als-men vist. Sy bewimpelen desen Text met wat soete

woorden, gelijk de Moeders doen die onder pretext van suycker, seght

Cap. 35. Vincentius Livinensis, bitterheydt aen hun kinderen geven. Sy brenghen eenige mysticque geestelijke woorden by, maer daer in steeckt het venyn van hunne *Nieuwe Leeringhen*

in cap. 2. Aggai. seght den *H. Hieronymus*, sy gebruycken de woorden van de *H. Schrif- ture*, tot den val van hunnen even- naesten: gelijk den Duyvel dede

Cap. 37. Matthai cap. 4. seght *Vincentius Li- rinensis*, den welken door dese woorden der *Schif- ture*: Godt heeft aen sijne Engelen u bevolen: meyn- den *Christus* te bedrieghen op dat hy sijn selven van de pin van den Tem- pel soude smyten. Maer gelijcker- weys, seyt den *H. Athanasius*, dat

Disp. 1.
contra
Arianos.

Christus den mondt van den duyvel terstont heeft ghestopt: soo oock den *Vicarius Christi* den *Paus* van *Roomen* tracht terstont door gee- stelijke oft lichaemelijke pynen den mondt van die *Nieuw-gesinde* te stoppen: soo leest-men dat den *Nieuw-gesinden Ludovicus Berquin* tot

Parys is verbrand in't jaer 1529. omdieswil hy de de H. Schrifture in't over-setten hadde vervalst, ende soo een jeder hadde in de handt gestecken om te lesen. Ende niet sonder reden, want gelijk seght den H. Ambrosius, het zijn dieven, die *In Psalm.* den sin van de H. Schrifture stelen 118. *Ser.* tot bedrogh vande on-geleerde. 11.

Dese lichtveerdighe stauticheydt heeft altydt de H. Kercke verboden. *Van de Soo* in't Sesde Generael Concilie *Schrifture* *Can. 11.* leest-men dat hier-om zyn te verval-verdoemt geweest de Leeringen van *schen.* de *Originisten* seght *Sophronius*: soo oock in't Concilie van *Lateranen* onder *Leo* den X. *Act. 11.* wordt belast aen alle de gene die het volck de *Christelijke* Leeringe moeten leeren, dat sy inde *Schrifture* uyt te leggen souden volghen de oude uytleggingen van de H. Vaders, niet gebruyckende eenige *Nieuwe* raser-nyen; het welck oock om te dempen de pyelijke verstanden, gebiedt het H. Concilie van *Trenten*; gelijk *Sess. 4.* men nu oock siet dat gedaen hebben

onſe Alderheylichſte Vaders *Clemens* den IX. ende *Innocentius* den XI. als ſy verbieden de *Frantiſche* Over-lettin-ge des *Nieuw* *Testaments*, verbiedende de ſelve als vermeten ofte lichtveerdich.

Nu volgens de leeringe van de Godts-geleerde, deſe leeringe wordt lichtveerdich genoemt, de welke niet over een en comt met de oude

Sylveſter Leeringe vande *HH. Vaders*, maer *V. Hereſis* die *Nieuw* is. Ende is't dat deſe ſtauticheydt vande *Schrifture* naer ſijnen *Canus I.* eygen ſin uyt te leggen, eens wordt

12. c. 11. toe-gelaeten: Myn herte ſchroomt te ſeggen, hoe groot quaedt daer uyt ſal volgen, ſeght den geleerden *Biſ-*
17. c. 11. ſchop van *Canarien Melchior Canus*,

men ſal moeten ſegghen dat onſe Voor-ouders gemiſt hebben, daer en ſal nu oock geene Leeringe ſeker zyn, want die naer ons ſullen komen ſullen oock iet *Nieuw* voor den dagh brengen, ende onſe Leeringe mis achten, ende men ſal van

Ad Imp. ons mogen ſeggen het gene van de
Conſtans. *Arianus* ſeght den *H. Hilarius*, dat
ons

ons Leeringe gelijk de Maen is, die alle Maenden is op een nieuw op ende af-gaende, het welck valsch is, want den Geest der waerheydt, seght den Cardinael *Hofius*, die eer-tydts *De Fide* gegeven is aen de H. Kercke, blyft & *Symb.* altydt den selven, gemerckt het is *cap. 18.* den Gheest der Een-drachticheydt. Daer-om en moet men sijn ooren niet leenen aen eenige Nieuwe Leeringen, seght *Joannes Fischerus Car-* *In Refus.* *dinael* ende Martelaer, want het *Proem.* groeyen van de Leeringhe der H. *Luther.* Kercke is ghelijck aen het groeyen van het lichaen van den mensche, seght *Vincentius Livinensis*, al is het saecken dat de handen, voeten, ende andere lidt-maeten van een kleyn kindt groeyen en grootter worden, nochtans blyft het selve lichaem, het selve hooft &c. soo oock al is't saecken dat de Leeringe *Christi* ouder wordt, nochtans blyft sy altydt de selve, in wiens Eenicheydt geeft ons Godt dat wy mogen sterven

A M E N.

APPROBATIOE.

Dit Boecxken genaemt:
*Het schadigh lesen der H. Schrif-
ture* sal mogen in druck uyt-
gegeven worden, om te we-
der-houden de stoutigheyt,
ende wech-te-nemen d'on-
wetentheyt van sommighe
Catholijcken. t'Antwerpen
den 6. Meert 1685.

A. HOEFLACH.

Keurder der Boecken.

L'origine et les fautes des
Jansénistes. par M. avande
T. Meunier touchant la
prophétie du jansénisme en
not. l'histoire.
Het Schiedig Lezen der
Schrift met Doot. G. v. v. v.

T. l'histoire de Jansénisme
par M. de Bourc
h. v.